

CIÈNCIES SOCIALS: GEOGRAFIA I HISTÒRIA · 1R ESO · SITUACIÓ D'APRENTATGE

El contracte del riu

Com és que un riu va fer néixer ciutats, reis i l'escriptura? Reconstrueix la cadena que ho explica tot

SITUACIÓ D'APRENTATGE · 3 SESSIONS

1 El repte

LA TEVA MISSIÓ

Les primeres civilitzacions de la història —Mesopotàmia i Egipte— no van néixer enmig del bosc ni a la muntanya, sinó **a la vora de grans rius**, en terres seques i caloroses. Per què? Què tenia el riu que va fer possible que, de quatre pagesos, en sortissin **ciutats, reis, exèrcits i fins i tot l'escriptura**? La teva missió és descobrir-ho reconstruint la **cadena de causes i conseqüències** que ho connecta tot, i explicar-la com ho faria un bon historiador: pas a pas, sense saltar-se cap baula.

1.1 Com funcionarà

Treballaràs sol o en parella durant tres sessions. Rebràs **set baules** desordenades: cada baula és una peça del trencaclosques (el riu, els excedents, les ciutats...). La teva feina és **ordenar-les** de manera que cada peça expliqui la següent, com les fitxes d'un dòmino, i després explicar amb les teves paraules **per què** una cosa porta a l'altra. No n'hi ha prou de saber què va passar: el repte és entendre **per què havia de passar en aquest ordre**.

1.2 El que has d'entregar

Un **esquema de la cadena causal** muntat per tu (apartat 4), acompanyat d'un **text explicatiu** de 10-15 línies (apartat 5) que reculli tota la cadena seguida, des del riu fins a l'escriptura, fent servir connectors de causa-conseqüència («perquè», «això va provocar que», «com a conseqüència»...).

2 El que has de saber per començar

2.1 Per què a la vora d'un riu?

Mesopotàmia (entre el **Tigris** i l'**Eufrates**, a l'actual Iraq) i Egipte (a la vora del **Nil**) eren terres molt seques: hi plovia poquíssim. Però cada any els rius **creixien i s'inundaven**, i quan l'aigua es retirava deixava a les ribes una capa de fang fosc i fèrtil, els **llims**. Aquell fang era or per a l'agricultura: en una terra ben regada hi creixia molt més blat que en qualsevol altre lloc.

2.2 La paraula màgica: excedent

Recorda aquest concepte, perquè és la clau de tot: un **excedent** és el menjar que **sobra** un cop el grup ja ha cobert la seva necessitat. Quan una terra produeix molt més del que la gent necessita per viure, passen coses extraordinàries... i precisament esbrinar quines és la teva missió.

SAPS QUE...?

Mantenir un riu sota control no és fàcil: cal cavar i netejar **canals**, aixecar **dics** perquè la crescuda no ho arrasi tot, i repartir l'aigua amb justícia entre tots els camps. I això no ho pot fer una família tota sola: cal organitzar **centenars o milers de persones** treballant coordinades. Tingues-ho present, perquè aquesta necessitat d'organitzar-se és una de les baules més importants de la cadena!

3 Les set baules (desordenades)

Aquí tens les set peces de la cadena, barrejades a propòsit. Cadascuna és la causa d'una altra i la conseqüència d'una tercera. Llegeix-les bé: la teva feina serà ordenar-les a l'apartat 4.

A Neix l'escriptura

Amb tant de gra per comptar, tants impostos per cobrar i tants intercanvis per registrar, la memòria ja no en tenia prou. Calia un sistema per **apuntar-ho tot**. Així va aparèixer l'escriptura... i amb ella, el final de la prehistòria.

B El riu inunda i deixa llims

Cada any, la crescuda del riu cobreix les ribes i, en retirar-se, hi diposita una capa de **fang molt fèrtil**. La terra queda preparada per donar collites enormes.

C Apareix un estat amb un rei

Organitzar milers de persones, repartir l'aigua, guardar el gra i defensar-ho tot exigeix algú que **mani i posi ordre**: un govern amb un rei, funcionaris, lleis, exèrcit i impostos. Ha nascut l'estat.

D Cal organitzar el treball de molts

Per construir i mantenir canals i dics, i per controlar les crescudes, no n'hi ha prou amb una família: cal **coordinar molta gent alhora**, decidir qui fa què i resoldre els conflictes per l'aigua.

E Es produeixen excedents d'aliments

Les collites són tan grans que **sobra menjar**. Per primera vegada, no tothom ha de dedicar-se a aconseguir aliments per sobreviure.

F Creixen les ciutats

Com que sobra menjar, la població creix i moltes persones poden viure sense conrear: artesans, comerciants, sacerdots, soldats... Tota aquesta gent es concentra en **grans nuclis de població**.

G Els camps regats donen grans collites

Amb la terra fèrtil i l'aigua del riu repartida pels camps mitjançant **canals de regadiu**, l'agricultura produeix molt més del que mai s'havia vist.

4 Munta la cadena

Escriu, dins de cada baula buida, la **lletra** de la peça que hi correspon (de l'apartat 3) i el seu títol. La primera ja està començada per ajudar-te: tot arrenca del riu. Quan acabis, hauràs reconstruït com, d'una simple inundació, es va arribar a l'escriptura.

BAULA 1 (JA RESOLTA)

B · El riu inunda i deixa llims

BAULA 2 — ESCRIU AQUÍ LA LLETRA I EL TÍTOL

BAULA 3

BAULA 4

BAULA 5

BAULA 6

BAULA 7 (FINAL)

SAPS QUE...?

Pista per no encallar-te: pregunta't sempre «i això, què fa possible?». Si el riu deixa fang fèrtil, què fa possible? Grans collites. I les grans collites, què fan possible? Que sobri menjar... Segueix tirant del fil fins al final i tindràs la cadena sencera.

5 Explica la cadena amb les teves paraules

Ara converteix l'esquema en un text seguit de 10-15 línies. Explica tota la cadena, des del riu fins a l'escriptura, fent servir connectors de causa-conseqüència: «perquè», «gràcies a això», «com a conseqüència», «això va provocar que»... No facis una llista: fes que el text flueixi com una història ben lligada.

Tot va començar amb el riu...

5.1 Per acabar de pensar-hi

Quan tinguis la cadena muntada, respon aquestes dues preguntes al teu dossier:

ACTIVITATS

- 1 Si el riu de sobte deixés d'inundar-se i la terra es tornés estèril, quines baules de la cadena s'ensorrarien? Explica per què diem que «sense el riu, res de la resta no hauria existit».
- 2 La mateixa cadena (riu → excedents → ciutats → estat → escriptura) serveix per a Mesopotàmia i per a Egipte. Què hi posaries de riu en cada cas?

6 Com s'avaluarà

El que es valora no és memoritzar la cadena, sinó **entendre per què cada baula porta a la següent** i saber-ho explicar amb les teves paraules.

DIMENSIÓ	NA	AS	AN	AE
Ordre de la cadena	La cadena està mal ordenada o incompleta.	L'ordre és correcte amb algun error puntual.	Ordena correctament les set baules.	Ordena la cadena i sap explicar per què no podria anar en cap altre ordre.
Raonament causal	No explica la relació entre les baules.	Explica algunes relacions de causa-conseqüència.	Explica bé per què cada baula porta a la següent.	Argumenta les relacions amb matís i hi afegeix exemples concrets.
Text i connectors	El text és una llista o té errors greus de coherència.	Text seguit amb alguns connectors.	Text ben lligat amb connectors causals adequats.	Text fluid, ric en connectors i amb vocabulari precís de la unitat.
Transferència (Mesopotàmia / Egipte)	No relaciona la cadena amb les dues civilitzacions.	Identifica el riu en un dels dos casos.	Aplica la cadena als dos casos correctament.	Aplica la cadena als dos casos i n'apunta semblances o diferències.

La qualificació final s'expressa amb els nivells d'assoliment: **NA** (no assoliment), **AS** (assoliment satisfactori), **AN** (assoliment notable) i **AE** (assoliment excel·lent).

SAPS QUE...?

Si treballeu en parella, una bona manera de comprovar que ho heu entès és el «test de l'explicació»: un explica la cadena sencera en veu alta, de memòria, i l'altre l'atura cada cop que es salta un «per què». Després, canvieu els papers. Si tots dos la sabeu explicar sense saltar-vos cap baula, esteu a punt per a l'avaluació.